

KÖVETKEZTETÉSEK

Székelyföld gazdasági és társadalmi változásainak tekintetében a Ceaușescu-korszak jelentette az egyik legnagyobb fordulatot. Ez nemcsak a megyei öntudatosodás kialakulásában jelenik meg, hanem a lakosság életmódjában, viselkedési magatartásában, szokásaiban is. A szocializmus közel 45 éve átalakította a régió egyes településeinek etnikai és urbanisztikai képét. A sajtóban megjelenő cikkek annak ellenére, hogy átestek a szigorú cenzúra szűrőjén, a korszakot ismerő olvasó számára lehetőséget nyújtanak a helyi problémák feltérképezésében.

Az egyik ilyen jelentős kérdéskör éppen az volt, hogy miként is élték meg a hétköznapi emberek a hatalom által kierőszakolt városiasodást, mit jelentett számukra az új életforma, hogyan tették élhetővé a tömbháznegyedek szürke mindennapjait. Elmondhatjuk, hogy mivel az adott téma kiemelt szereppel bírt a helyi és országos lapokban, rengeteg olyan észrevétel és javaslat hangzott el, ami arra enged következtetni, hogy ez nemcsak a hatalom, hanem a kisemberek számára is alapvető kérdésként vetődött fel. Ugyanakkor a központi vezetés a beruházások által el tudta terelni a figyelmet a nemzetiségi kérdésről, el tudta hitetni a lakossággal, hogy csak a szocialista gazdasági rendszer a járható út, és aki ennek szolgálatában áll, az a maga és a családja jövőjét építi. Ilyenformán a nyilvános propagandában az urbanizáció egyenlővé vált a modernizáció, a haladás, az egyenlőség és a korszerűsödés fogalmával. Minden, ami ezzel szemben állt, az az előző rendszer vívmányának számított, és megsemmisítésre volt ítélve.

Felvetődik a kérdés, hogy a tárgyalt megyék nagyobb települései megfelelnek-e a „szocialista város” fogalmának, vagyis sikerült-e nekik kijelölt szerepüket betölteniük. Germuska Pál történész öt kritériumot jelölt meg az új, teljes értékű szocialista város fogalmának meghatározására.⁵²⁸

1. A szocialista városok a politika és a gazdaságpolitika által kiemelt szerepű települések, az állami elosztási rendszer kedvezményezettjei.

---

⁵²⁸ Germuska Pál: *Ipari város, új város, szocialista város*. In: Korall, 11–12. szám, 2003. május, 251–256.

2. A létesítésük célja elsősorban az urbanizálatlan térségek ipari fejlesztése volt, és általában egyetlen óriási termelőüzem dolgozói számára épültek, azaz speciális ipari funkciók hozták létre.
3. E városokban az ipari foglalkoztatottak mindvégig túlsúlyban voltak, átlagosan hatvan százalék körüli arányban.
4. Fokozottan érvényesültek a modern építészeti és várostervezési, -szervezési elméletek. Teljesen hiányoznak vagy jelentéktelenek a városi tradíciók, területileg és társadalmilag integrálatlanok, hiányzik a városközpontjuk.
5. A szocialista városok többségét és a régi városok átlagát a többszörösen felülmúló népességnövekedés jellemezte, mindvégig magas volt a fiatalok arányszáma.

Az iparvárosok kutatásával foglalkozó Germuska Pál szerint csak az a város nyerheti el a fent említett jelzőt, amelyik egy időben felel meg az öt kategóriának. Bármelyik feltétel hiánya megkérdőjelezi az adott település specifikumát. Ezek alapján vegyük sorra, hogy a két székely megye nagyobb városai megfelelnek-e a feltételeknek.

Az első pont szerint az illető településeknek az a jellegzetességük, hogy már azelőtt elnyerték a városi rangot, mielőtt még funkcionálisan is képesek lettek volna betölteni központi feladataikat. Ebből kifolyólag számos előnyhöz jutottak, nagyobb beruházásokban, különböző közigazgatási és területrendezési, településfejlesztési programokban részesültek.⁵²⁹

Ez a jelenség elmondható a legtöbb székelyföldi városra, hiszen a megyésítés következtében olyan székhelyek és városok alakultak ki, amelyek azelőtt nem rendelkeztek városi múlttal (pl. Vlahica, Tusnád, Bodzaforduló, Barót). Ehhez hozzá kell fűznünk azt, hogy az adott régió fejlesztése mégsem érte el az ország többi ipari központjainak mértékét, a többségi magyar lakosság által lakott terület nem képezte a nemzeti szocializmus irányelveinek alapját.

A második szempont is érvényesülni látszik, ugyanis a nagyobb ipari üzemek lehetővé tették a nagyszámú, főleg betelepült városi lakosság foglalkoztatását. Példaként említhető a csíkszeredai traktorgyár és a sepsiszent-

---

⁵²⁹ Uo. 252.

györgyi dohánygyár. Itt is meg kell említenünk, hogy a központi hatalom nemzetiségi politikája miatt nem alakult ki egy olyan nagyméretű ipari létesítmény, amely átfogta volna az illető régió teljes munkaerejét, mint például Galacon. Csíkszereda esetében a gazdasági szerkezet többoldalúnak mondható, hiszen az említett traktorgyár mellett léteztek más ipari létesítmények is, mint például a sörgyár, a gyapjúfonoda és a kötöttárugyár.⁵³⁰

A harmadik feltételt követve elmondhatjuk, hogy egy sajátos jelenség állt elő, hiszen a kétlakiság következményeként általában a városi ipari dolgozók száma meghaladta a mezőgazdaságban dolgozókéét, de ezek nagy része mégis számottevően részt vett a földművelésben is.

A negyedik pontban szereplő kritérium a legtöbb városra igaz, hiszen nem rendelkeztek a szó szoros értelemben vett városi jelleggel, és csak az urbanizálódás után alakult ki a szocialista típusú központjuk. A megyeszékhelyek esetében látszott ez a legjobban megvalósulni. Az utolsó kritériumban szereplő feltételek viszont, szinte kivétel nélkül, nem teljesültek a székelyföldi településeken (kivéve talán Marosvásárhelyt), itt csak kis és közepes nagyságú városok léteztek, legtöbbször meg sem haladták a 10 000 - 30 000 lakost.

A fenti vizsgálat alapján az általunk kutatót két megye urbanizált helységei nem tekinthetők tipikusan „szocialista városnak” a Germuska Pál által felállított kritériumrendszer alapján, sokkal inkább egy sajátos helyet foglalnak el a „szocialista országok városai” között.⁵³¹

Amennyiben a helyi sajtó alapján próbálunk választ találni a feltett kérdésre, elmondhatjuk, hogy a szocialista jelzöt minden olyan település megkapta, amely központi szereppel bírt, és rendelkezett a megfelelő ipari egységekkel. Ha a szocialista város ideális modelljét akarnánk felvázolni, amelyet elméletileg a gazdasági hatékonyság, a javakhoz és szolgáltatásokhoz való egyenlő hozzáférés és a városi lakosság magas életminősége jellemzett volna, akkor máris egy illuzórikus képet kapunk. Gondoljunk csak a különböző társadalmi rétegekhez tartozó városlakók eltérő lakáskörülményeire, a javakhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés egyenlőtlenségeire és az

---

⁵³⁰ Csíkszereda a lendületes fejlődés útján 1966–1970. Csíkszereda, 1971.

⁵³¹ Germuska Pál (2003): *i.m.*, 257.

egyres csoportok életminősége közti különbségekre. Nem hiába tevődött fel a kérdés, az adott korszakban is, egyes települések esetében, hogy „város ez a falu?”, hiszen továbbra is megmaradt a kisvárosok mezőgazdasághoz kapcsolódó viszonya.

A tárgyalt két megyében a kultúra és közművelődés képviselői, kihasználva a szocialista művelődés alaptéziseit, valamint a helyi magyar nyelvű újságok ismeretközlő szerepét, igyekeztek megvalósítani a közigazgatási határaikon belül eső népi hagyományok felleltározását és közreadását. Így olyan néprajzi elemzések születtek, amelyek a székely hagyományok mármár feledésbe merült szokásait elevenítették fel. A hatvanas években útjára induló kultúrházmozgalom pedig népszerűsítette a zene és tánc világát, ugyanakkor valamilyen szinten biztosította a fiatalok szórakozási lehetőségeit. Ehhez járult a közkönyvtárak ügyének felkarolása, amely ha nem is bizonyult mindig megfelelőnek, mégis ellátta az olvasni akaró közönséget. Mindezek megvalósításában jelentős szerepe volt a helyi elitnek, hiszen akár egy szoboravatáshoz, akár egy író–olvasó találkozóhoz a központi hatalom engedélyére volt szükség, amit legtöbbször személyes kapcsolatok révén lehetett megszerezni.

A kutatás ugyanakkor nem zárható le ezen a ponton, hiszen az újabb és újabb levéltári források nyilvánossá válásával, interjúk készítésével az ismeretek folyamatosan bővíthetnek. Ezek a feltárások jelenleg is folyamatban vannak.

Végezetül elmondhatjuk, hogy Hargita és Kovászna megyékben a tárgyalt több mint 20 esztendő alatt elindult egy visszafordíthatatlan folyamat, amely egy urbanizálódó, öntudatosodott társadalmat hozott létre, és amelyre nagy kihívások várnak a jelenlegi globalizálódó világban. Csupán napjainkban kezdődött el a területi autonómia iránti igény, amely újra egységesítené a több évszázados történelmi hagyománnyal rendelkező egykori térséget.